Univerza na Primorskem

FAMNIT

Verjetnost

Pisni izpit

27. junij 2019

Ime in priimek: ______________________ Vpisna št: | | | | | | | | |

Navodila

Pazljivo preberite besedilo naloge, preden se lotite reševanja. Nalog je 6, s 5 rešenimi nalogami pa desežete 100%. Če jih rešite več, imate presežne točke v dobrem. Na razpolago imate 120 minut, dovoljena sredstva pa so A4 format list s formulami in matematični priročnik.

Naloga	a.	b.	c.	d.	
1.			•	•	
2.			•	•	
3.			•	•	
4.			•	•	
5.			•	•	
6.			•	•	
Skupaj					

1. (20) V škatli je 100 izdelkov, od katerih je 10 defektnih.

a. (10) Iz škatle na slepo izberemo 10 izdelkov. Kolikšna je verjetnost, da je med izbranimi vsaj en defekten?

Rešitev: Naj bo A dogodek, da je med izbranimi izdelki vsaj en defekten. Tedaj je

$$P(A) = 1 - \frac{\binom{90}{10}}{\binom{100}{10}}.$$

b. (10) Iz škatle na slepo izberemo 10 izdelkov. Prvega pogledamo in ugotovimo, da je defekten. Kolikšna je pogojna verjetnost, da je med ostalimi devetimi izdelki, ki smo jih izbrali, še kakšen defekten.

Rešitev: Naj bo B dogodek, da sta med izbranimi izdelki vsaj dva defektna. Naj bo C dogodek, da je prvi med izbranimi defekten. Tedaj je iskana verjetnost enaka

$$P(B|C) = 1 - \frac{\binom{90}{9}}{\binom{99}{9}}.$$

2. (20) Naj bosta neodvisni slučajni spremenljivki X in Y obe porazdeljeni eksponentno s parametrom 1. Naj bo $U = X/Y$ in $V = Y$.

a. (10) Pokažite, da je skupna gostota slučajnih spremenljivk U in V enaka

$$f_{U,V}(u,v) = \begin{cases} ve^{-v(1+u)}, & \text{če } u, v > 0; \\ 0, & \text{sicer.} \end{cases}$$

Utemeljite vse korake.

Rešitev: Skupna gostota slučajnih spremenljivk X in Y je enaka $f_{X,Y} = e^{-x-y}$ za $(x,y) \in A := \{(x,y) \in \mathbb{R}^2 : x > 0, y > 0\}$ in $f_{X,Y}(x,y) = 0$ za $(x,y) \notin A$. Preslikava $\Phi(x,y) = (x/y, y)$ preslika množico A bijektivno na A. Tako kot preslikava Φ je gladek tudi njen inverz $\Phi^{-1}(u,v) = (uv, v)$. Za $(u,v) \in A$ je absolutna vrednosti Jacobijeve determinante inverza Φ^{-1} enaka v. Za $(u,v) \in A$ velja torej

$$f_{U,V}(u,v) = f_{X,Y}(\Phi^{-1}(u,v))v = ve^{-v(1+u)},$$

za $(u,v) \notin A$ pa velja $f_{U,V}(u,v) = 0$.

b. (10) Izračunajte gostoto slučajne spremenljivke U.

Rešitev: Velja $f_U(u) = \int_{-\infty}^{\infty} f_{U,V}(u,v)\,dv$, kar posledično pomeni, da je $f_U(u) = 0$ za $u \leq 0$. Za $u > 0$ pa velja

$$f_U(u) = \int_0^\infty ve^{-v(1+u)}\,dv = \cdots = \frac{1}{(1+u)^2}.$$

Pri tem integriramo 'per partes'.

3. (20) Mečemo pošteno igralno kocko, pri čemer so vsi meti med sabo neodvisni. Naj bo X dolžina začetnega niza, tj. dolžina niza samih enakih številk na začetku. Npr., če na začetku vržemo $3, 3, 3, 3, 3, 4, \ldots$, potem je $X = 5$.

a. (10) Naj bo H_1 dogodek, da v prvem metu vržemo enico. Izračunajte $E(X|H_1)$.

Rešitev: Velja

$$E(X|H_1) = \sum_{k=1}^{\infty} kP(X = k|H_1) = \sum_{k=1}^{\infty} k\left(\frac{1}{6}\right)^{k-1}\frac{5}{6} = \frac{5}{6}\frac{1}{\left(1-\frac{1}{6}\right)^2} = \frac{6}{5}.$$

Pri tem smo uporabili enakost $\sum_{k=1}^{\infty} kx^{k-1} = \frac{1}{(1-x)^2}$ *za* $|x| < 1$, *ki jo dobimo z odvajanjem geometrijske vrste.*

b. (10) Izračunajte $E(X)$ in $\mathrm{var}(X)$.

Rešitev: Definiramo dogodke $H_2, \ldots, H_6$ *na podoben način. Iz točke (a) ter simetrije sledi*

$$E(X) = \sum_{i=1}^{6} E(X|H_i)P(H_i) = \sum_{i=1}^{6} \frac{6}{5}\cdot\frac{1}{6} = \frac{6}{5} = 1.2.$$

Na podoben način izračunamo

$$\begin{aligned}
E(X^2|H_i) &= \sum_{k=1}^{\infty} k^2 P(X = k|H_i) \\
&= \sum_{k=1}^{\infty} k^2\left(\frac{1}{6}\right)^{k-1}\cdot\frac{5}{6} \\
&= \frac{5}{6}\cdot\left(\frac{2\cdot\frac{1}{6}}{\left(1-\frac{1}{6}\right)^3} + \frac{1}{\left(1-\frac{1}{6}\right)^2}\right) = \frac{42}{25}
\end{aligned}$$

za vsak $i \in \{1, \ldots, 6\}$. *Pri tem smo uporabili enakost* $\sum_{k=1}^{\infty} k^2x^{k-1} = \frac{2x}{(1-x)^3} + \frac{1}{(1-x)^2}$ *za* $|x| < 1$, *ki jo izpeljemo z dvakratnim odvajanjem geometrijske vrste. Sledi*

$$E(X^2) = \sum_{i=1}^{6} E(X^2|H_i)P(H_i) = \sum_{i=1}^{6} \frac{42}{25}\cdot\frac{1}{6} = \frac{42}{25}$$

in posledično $\mathrm{var}(X) = E(X^2) - E(X)^2 = \frac{6}{25} = 0.24$.

4. (20) Imamo 3 koše. Žogo mečemo v koše na slepo. Vsakič zadenemo en koš. Verjetnost, da v posameznem metu zadenemo določen koš, je enaka $1/3$. Meti so med sabo neodvisni. Naj bo X število potrebnih metov, da zadenemo vse koše.

a. (10) Izračunajte $E(X)$.

Rešitev: Naj bo X_2 število potrebnih metov, da zadenemo drugi različni koš, potem ko smo enega že zadeli. Podobno naj bo X_3 število potrebnih metov, da zadenemo zadnji koš, potem ko smo dva različna že zadeli. Tedaj je $X = 1 + X_2 + X_3$ ter $X_2 \sim Geom(2/3)$ in $X_3 \sim Geom(1/3)$. Sledi

$$E(X) = 1 + E(X_2) + E(X_3) = 1 + 3/2 + 3 = 5.5.$$

b. (10) Določite porazdelitev slučajne spremenljivke X.

Rešitev: Zaradi neodvisnosti slučajnih spremenljivk X_2 in X_3 velja

$$G_X(s) = sG_{X_2}(s)G_{X_3}(s) = s\frac{\frac{2}{3}s}{1-\frac{1}{3}s}\frac{\frac{1}{3}s}{1-\frac{2}{3}s} = \frac{2}{9}s^3\frac{1}{(1-\frac{1}{3}s)(1-\frac{2}{3}s)}.$$

Poskusimo izračunati taki konstanti A in B, da bo veljalo

$$\frac{1}{(1-\frac{1}{3}s)(1-\frac{2}{3}s)} = \frac{A}{1-\frac{1}{3}s} + \frac{B}{1-\frac{2}{3}s}.$$

Enostaven izračun nam da $A = -1$, $B = 2$. Sledi

$$G_X(s) = \frac{2}{9}s^3\left(2\sum_{k=0}^{\infty}\left(\frac{2}{3}s\right)^k - \sum_{k=0}^{\infty}\left(\frac{1}{3}s\right)^k\right) = \sum_{k=0}^{\infty}\frac{2}{9}\left(2\left(\frac{2}{3}\right)^k - \left(\frac{1}{3}\right)^k\right)s^{k+3},$$

tj.

$$P(X = k) = \frac{2}{9}\left(2\left(\frac{2}{3}\right)^{k-3} - \left(\frac{1}{3}\right)^{k-3}\right)$$

za $k \in \{3, 4, \ldots\}$.

5. (20) Dan je proces razvejanja $1 = Z_0, Z_1, Z_2, \ldots$, kjer je

$$Z_1 \sim \begin{pmatrix} 0 & 1 & 2 \\ \frac{3}{2} - \sqrt{2} & \sqrt{2} - 1 & \frac{1}{2} \end{pmatrix}.$$

a. (10) Izračunajte verjetnost izumrtja rodbine.

Rešitev: Kvadratna enačba

$$s = G(s) = \frac{3}{2} - \sqrt{2} + (\sqrt{2} - 1)s + \frac{1}{2}s^2$$

ima rešitvi $s = 1$ in $s = 3 - 2\sqrt{2}$. Ker je verjetnost izumrtja enaka najmanjši nenegativni rešitvi, je iskana verjetnost enaka $3 - 2\sqrt{2}$.

b. (10) Izračunajte $P(Z_3 = 6)$.

Rešitev: Zapišemo lahko $G(s) = b(s + a)^2$, kjer je $a = \sqrt{2} - 1$ in $b = 1/2$. Ker je

$$\begin{aligned} G(G(s)) &= b(b(s+a)^2 + a)^2 \\ &= b(b^2(s+a)^4 + 2ab(s+a)^2 + a^2) \\ &= b^3 s^4 + 4ab^3 s^3 + (6a^2b^3 + 2ab^2)s^2 + p(s), \end{aligned}$$

kjer je p ustrezen polinom stopnje ≤ 1, ugotovimo, da je koeficient polinoma

$$G_{Z_3}(s) = G(G(G(s))) = b\left(b^3 s^4 + 4ab^3 s^3 + (6a^2b^3 + 2ab^2)s^2 + p(s) + a\right)^2$$

pri s^6 enak

$$b(2b^3(6a^2b^3 + 2ab^2) + 16a^2b^6) = 28a^2b^7 + 4ab^6 = \frac{76 - 48\sqrt{2}}{2^7}.$$

Sledi

$$P(Z_3 = 6) = \frac{76 - 48\sqrt{2}}{2^7} \doteq 0.063.$$

6. (20) Pošteno igralno kocko vržemo 1000 krat, pri čemer so meti neodvisni. Naj bo X vsota padlih pik.

a. (10) Ocenite verjetnost $P(X \geq 3400)$.

Rešitev: Naj bo X_i število padlih pik v i-tem metu, tj. $X = \sum_{i=1}^{n} X_i$, kjer je $n = 1000$. Tedaj je $\mu := E(X_i) = 3.5$ in $\sigma := \sqrt{Var(X_i)} = \sqrt{91/6 - 3.5^2}$. Sledi

$$\begin{aligned} P(X \geq 3400) &\doteq 1 - P\left(\frac{3400 - \mu n}{\sigma\sqrt{n}}\right) \\ &\doteq 1 - \Phi(-1.85) \\ &= \Phi(1.85) \doteq 0.9678. \end{aligned}$$

b. (10) Določite tako število a, da bo verjetnost $P(3500 - a \leq X \leq 3500 + a)$ znašala približno 0.95.

Rešitev: Podobno kot zgoraj dobimo

$$\begin{aligned} 0.95 &\doteq P(3500 - a \leq X \leq 3500 + a) \\ &\doteq P\left(\frac{3500 + a - \mu n}{\sigma\sqrt{n}}\right) - P\left(\frac{3500 - a - \mu n}{\sigma\sqrt{n}}\right) \\ &= P\left(\frac{a}{\sigma\sqrt{n}}\right) - P\left(\frac{-a}{\sigma\sqrt{n}}\right) \\ &\doteq 2\Phi(\frac{a}{\sigma\sqrt{n}}) - 1, \end{aligned}$$

iz česar sledi $\Phi(\frac{a}{\sigma\sqrt{n}}) \doteq 0.9750$ oz. $\frac{a}{\sigma\sqrt{n}} \doteq 1.96$. Sledi $a \doteq 106$.